

Idérigdom på landets folkebiblioteker

■ KOMMENTAR

Ensidigt udspil om biblioteksudvikling
fra Det Digitale Råd

■ DIGITALISERING FÅR BRUGERNE I SPIL

Interview med rigsarkivar
Asbjørn Hellum

■ TEMA: UDVIKLINGSPULJEN

39 nye projekter med fokus på
anbefalingerne i *Folkebibliotekerne*
i vidensamfundet

Få nyheder fra
www.bibliotekogmedier.dk
som email:
[www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/abonnement/](http://www.bibliotekogmedier.dk/nyheder/abonnement/)

RSS-feeds:
[www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/rss/](http://www.bibliotekogmedier.dk/nyheder/rss/)

BIBLIOTEK OG MEDIER

Nr. 1. 2011 • 21. årgang

Styrelsen for Bibliotek og Medier
H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon
33 73 33 73

post@bibliotekogmedier.dk
www.bibliotekogmedier.dk

Redaktion

Jens Thorhaug (ansv.)
Pernille Bjerrum (red.)
Kristine Rude (red. sekr.)

Susanne Mahler
Jakob Heide Petersen

Grafisk produktion
Stæhr Grafisk

Tryk: C.S. Grafisk A/S
Oplag 3.000

ISSN 1903-7368
Elektronisk ISSN 1903-7376

Foto: Bjarke Ørsted
Foto side 10: Amdi Thorki

Redaktionen er afsluttet
den 11. 3. 2011

Publikationen kan hentes på
www.bibliotekogmedier.dk

Bliv abonnent på
Bibliotek og Medier
www.bibliotekogmedier.dk
Bladet er gratis og
udkommer hvert kvartal

INDHOLD

KOMMENTAR	Ensidigt udspil om biblioteksudvikling fra Det Digitale Råd	3
INTERVIEW	Digitaliseringen får brugerne i spil på landets arkiver	4
TEMA: PROJEKTER I UDVIKLINGSPULJEN	Nu kommer e-bøgerne	8
	Bogbusser og det gode liv i landområderne	9
	Litteraturen finder sted	11
	Hvordan lyder biblioteket?	12
	Forfatterskærme - digitale forfattere i biblioteksrummet	12
	Geotagging af bibliotekets materialer	13
	Jagten på historien - og på drenges læselyst	13
DEFF	Lad brugerne vælge og kom i gang med e-bøger	14
NETBIBLIOTEKER	Øget fokus på koordinering af fælles it-udvikling	15
	Palles Gavebod lige nu og i fremtiden	16
BIBLIOTEK.DK	Udvikling af bibliotek.dk i 2011	18
OPEN ACCESS	Open Access til debat	21
LEKTIECAFÉER	Lov mig nu, at I vil bruge Lektier Online!	22
BØRN & UNGE	Spot på ungekulturen	23
BIBLIOTEKSUDVIKLING	Integreret søgning og databrønne - også for folkebibliotekerne	25
	Debat om medie- og biblioteksudvikling	26
MEDIER	Fragmentering og globalisering af medieforbruget	27
	FM 4 - den fjerde landsdækkende FM-radiokanal	28
	Internationalt	29
	Info	30
	Personnyt	31

BILLEDTEMA

Rigsarkivets og Landsarkivet for Sjællands nye magasiner på Kalvebod Brygge i København

I efteråret 2009 blev indflytningen af arkivalier i nye magasiner påbegyndt og er nu ved at være afsluttet. Magasinerne har plads til ca. 370 hyldekilometer arkivalier, hvilket svarer til Rigsarkivets og Landsarkivet for Sjællands behov frem til 2030. Udover flere forskellige magasiner er der også en række kontorer og værksteder i de nye bygninger, hvor der bl.a. arbejdes med digitalisering af arkivalierne. Fotos af rigsarkivar Asbjørn Hellum og foto side 31 er taget på adressen Rigsdagsgården 9, hvor Rigsarkivet har ligget siden 1910.

Jens Thorhauge

Ensidigt udspil om biblioteksudvikling fra Det Digitale Råd

Ifølge et debatoplæg fra Det Digitale Råd kan de danske folkebiblioteker spare op mod 1,5 mia. kr. årligt ved at udfase trykte medier og især den trykte bog til fordel for digitale medier. Oplægget understreger på udmærket vis, hvorfor den digitale udvikling er vigtig for bibliotekerne.

Rådet anlægger imidlertid en noget ensidig vurdering af det moderne bibliotek og baserer den på en mangelfuld analyse af bibliotekernes opgaveløsning. Det medfører, at vurderingen af potentialet i digitaliseringen er urealistisk og desværre ikke kan danne grundlag for brugbar økonomisk beregning.

Rådets forslag om en digitalisering af bibliotekernes udlån er langt hen ad vejen på linje med strategierne i bibliotekssektoren. Det nye bibliotek er imidlertid meget mere end udlån af materialer, og det har det været længe. Bibliotekerne er allerede også kulturhuse, borgerservice, medborgercentre, børnebiblioteker og integrationsmiljøer. I de senere år er særligt borgernes uformelle læring blevet en vigtig opgave for bibliotekerne, som det er forbløffende, at netop Det Digitale Råd overser.

Et eksempel på læringsindsatsen er nemlig de meget omfattende aktiviteter, der skal fremme borgernes it-kundskaber. Når den offentlige sektor digitaliseres er succesen, som med andre it-implementeringer, afhængig af, at brugerne uddan-

» Biblioteksudvikling handler derfor i høj grad om at sikre, at bibliotekerne skaber værdi for samfundet på nye måder og ikke blot om at effektivisere udlånet «

nes. Således bliver udbredelsen af en digital signatur f.eks. først en succes, når brugerne kan anvende den. Bibliotekernes indsats er her afgørende for at understøtte digitaliseringen af den øvrige offentlige sektor. Bibliotekerne spiller en værdifuld rolle i samfundet og med 36 mio. besøg i 2010 også en stadig vigtige rolle som fysisk mødested i lokalsamfundet. Biblioteksudvikling handler derfor i høj grad om at sikre, at bibliotekerne skaber værdi for samfundet på nye måder og ikke blot om at effektivisere udlånet.

Rådet vurderer, at den største hindring for deres foreslåede kanalstrategi skulle være en egnet læseenhed til e-bøger. Mange eksperter mener, at selve læseenheden er mindre afgørende for udviklingen, fordi vi kommer til at læse e-bøger på mange platforme. Et mere seriøst bud på en væsentlig hindring for rådets forslag om digitale udlån vil være udfordringerne og udgifterne ved digitaliseringen af alle de trykte danske og udenlandske bøger i bibliotekernes samlinger.

Det meget ensidige perspektiv på bibliotekerne og rådets undervurdering af udfordringerne ved selve digitaliseringen medfører, at rådets estimater for potentialet i en digitalisering er urealistiske. Det kunne have været interessant med bud på, hvordan et samarbejde med erhvervslivet konkret kan bidrage til udviklingen.

Bibliotekssektorens egen strategi fra 2010, *Folkebibliotekerne i vidensamfundet*, indeholder netop en målsætning om flere partnerskaber, og rådet kunne med fordel have forholdt sig både til den eksisterende strategi og mere konkrete udviklingsmuligheder.

I forhold til bibliotekerne er det vigtigt at se udspillet som tidstypisk. Der vil lokalt og nationalt komme flere udspil af denne skuffe, der ser bibliotekerne som en udgiftspost og ikke som en værdiskaber.

Der er kun én vej for bibliotekerne: Endnu tydeligere at demonstrere effekten af det nye, åbne bibliotek.

Pernille Bjerrum

Interview med rigsarkivar Asbjørn Hellum

Digitaliseringen får brugerne i spil på landets arkiver

Digitalisering har længe stået højt på arkivernes dagsorden. Det har givet øget fokus på brugernes behov, og arkiverne har med stor effekt inddraget frivillige brugere i arbejdet med at taste og berige data. Digitaliseringen giver også nye perspektiver for brugercentreret samarbejde mellem arkiver, biblioteker og museer.

Rigsarkivar Asbjørn Hellum har i godt et år været øverste chef for Statens Arkiver og giver her status over udfordringer og tiltag i arkiverne. Før han kom til Rigsarkivet, var Asbjørn Hellum stadsarkivar i Vejle i næsten 25 år, og han er desuden tidligere formand for Sænkningen af Lokalarkiver og Organisationen Danske Arkiver.

Hvad ser du som de største udfordringer for Statens Arkiver?

Den største udfordring er, ligesom det er alle mulige andre steder, at økonomien er stram. Der er forskel på at drive udvikling i en tid, hvor der er mulighed for øgede bevillinger og en tid, hvor vi alle sammen skal lave mere for mindre. Men det er også en spændende udfordring – at efterkomme de naturlige forventninger og krav fra brugere og politikere til fortsat udvikling og effektivisering.

Vores virke er tosidet, idet vi har en kulturarvsbevarende og kulturformidlende side – lige som bibliotekerne – men også myndighedsvendte opgaver. Brugere begge steder kræver effektivitet og god service, og her er digitaliseringen af stor betydning. Når det danske samfund digitaliseres, skal arkiverne være fuldt it-mæssigt på højde, og vi har en række medarbejdere, der løbende følger med i den digitale udvikling både i Danmark og internationalt for at løse de udfordringer. Det er ikke så ligetil en sag, men jeg vil ret ubeskeden påstå, at vi i Danmark er blandt de førende.

Digitaliseringen og brugerne

Vores prioriteringer handler ikke kun om at digitalisere populært materiale, men også om at bevare meget skrøbeligt materiale. Ved digitalisering kan vi stoppe brugen af det originale materiale – og så kan vi lige så godt udnytte, at det digitaliseres og giver åben adgang for brugere.

I forhold til brugerne har vi sammenfaldende interesser med bibliotekerne, og

her samarbejder vi på en række områder. Fidusen er, at vi laver en fælles indgang, hvor man kan søge. Det gør vi i dag i den teknologi, der er gældende nu, men det er klart, at vi om nogle år ikke vil have en fælles database, men i stedet en fælles søgegrænseflade, hvorfra man går direkte i moderdatabaserne.

Forskellen på bibliotekernes og arkivernes formidling er, at bibliotekerne formidler alt. Vi skal ikke levere informationer om alting – vi er dokumentations- og ikke informationscenter, så for os er det ikke mængden af information, der er vigtig, men at vi leverer den autentiske dokumentation. Folk skal også om 50 år være sikre på, at vores data er troværdige.

I biblioteksverdenen er man i gang med at lave Danskernes Digitale Bibliotek – kunne man forstille sig, at jeres dokumentation bliver tilgængelig her?

Vi kalder det jo *Arkivalieronline* (arkivalieronline.dk), men det er i princippet det samme. Vi har taget nogle af de meget populære materialer i vores samlinger som f.eks. kirkebøgerne og folketællingerne og gjort dem tilgængelige online. Før havde vi dem på mikrofilm, og der var kø til læsesalene og ikke altid plads til alle. Nu er der mellem halvanden og to millioner, der bruger de digitaliserede arkivalier om året – så mange gæster har vi aldrig haft på læsesalen.

Nu laver folk det, de kan på nettet, der jo har åbent 24 timer i døgnet. Og så kommer de på læsesalen, når de skal have noget ud over det. Dermed møder vi mere

»» Vi kan betjene mange flere borgere og myndigheder meget mere professionelt og effektivt med digitaliseringen, så det er i høj grad forbedret service, vi får ud af det ««

kvalificerede brugere, der har lavet det 'lette' arbejde hjemme på computeren og kommer med mere udfordrende opgaver på læsesalen. Det stiller nye krav, men det er også blevet sjovere for personalet, der bliver mere fagligt udfordret og ikke kun skal hjælpe folk med at læse gotisk håndskrift. På den måde har den digitale verden allerede forandret os meget.

Siden vi begyndte at digitalisere det meget populære materiale er besøgstallet på læsesalene halveret fra 100.000 til 50.000 besøg om året. Øget digitalisering vil dog ikke få læsesalsbesøgene længere ned, fordi digitaliseringen også skaber øget

brug af arkiverne, så vi har nået det niveau, vi kan nå.

Vi kan betjene mange flere borgere og myndigheder meget mere professionelt og effektivt med digitaliseringen, så det er i høj grad forbedret service, vi får ud af det. Om få år vil sagsbehandlere ikke vente på, at et fysisk dokument eller sag bliver fundet frem. Vi vil kunne lave 'scanning on demand', og brugeren vil inden for få timer få det bestilte frem på skærmen. Det er en af de store udfordringer, som vi står over for inden for kort tid.

Brugerne i spil

Sideløbende med at vi har lagt kirkebøger og folketællinger ud, har vi ved Dansk Dataarkiv i Odense i en del år kørt *KildeIndtastningsProjektet* (KIP). Her har en del af brugerne på frivillig basis tastet data fra kilderne ind i en database, vi har stillet til rådighed. Parallelt med, at man kan se digitale billeder af de originale kirkebøger, kan man også søge fritekst i de tastede databaser og på den måde få nøglen til, hvor man skal kigge i det originale materiale. Planen er, at vi får flettet de to databaser, så man kan søge fritekst i transskriberingen og se originalen samtidig.

Vi har på den måde brugt brugerinddragelse i mange år. Vi ville jo aldrig have haft ressourcer til at transskribere selv, men ved hjælp af engagerede brugere får både de og vi en hel masse ud af det.

Nogle steder oplever man en nervøsitet for at åbne op for brugerne – hvad er jeres erfaringer?

Vores erfaringer er gode. Vi går ikke ned og tjekker, om det indtastede er korrekt f.eks. ved transskribering af kirkebøgerne. Men det gør de selv og deres kolleger – vi oplever en høj grad af egenkontrol blandt de frivillige. Man er kritisk over for hinanden, for man har jo den samme interesse – så vi behøver ikke være vagthunde. Og jeg må indrømme, selvom det nogle gange generer mine medarbejdere, at vi må erkende, at der er folk udenfor, der på nogle områder ved mere om nogle af vores arkivalier, end vi selv gør. Brugere får gennem det frivillige arbejde en masse viden og stor forståelse for arkivernes opgaver og problemstillinger, og de er gode til at læse gotisk. De beriger dokumenterne med transskribering og systematisering, men det er jo ikke en tolkning og en beskrivelse. Og med den fremtidige kobling af databaserne vil den enkelte bruger altid kunne sammenligne transskriberingen med originalen.

Hvad er det, der driver de frivillige?

Det, der driver dem, er lysten. De er interesserede i slægtshistorie og lokalhistorie, men det driver dem også, at de på den måde får et fællesskab omkring deres interesse. Interessen er meget større, end man tror, og brugerne kan se fordelene i, at de gensidigt hjælper hinanden.

På læsesalene sidder brugerne ofte selv og fotograferer de sider i et materiale, som de er interesserede i. Efterfølgende kan de gå hjem og lægge billederne ind på computeren og arbejde videre hjemmefra. Dette arbejder vi også på at sætte i system, for når brugerne alligevel i praksis digitaliserer vores materiale, så kan vi få det og gemme det i vores databaser til glæde for andre brugere.

Formidling på mange platforme

Hvad er jeres tanker omkring arkivernes formidlingsindsats?

Vi arbejder meget målrettet med formidlingen og har bl.a. ansat en ny formidlingschef, Jeppe Bjørn Høj, som er historiker, men har arbejdet en årrække på DR med ansvar for digitalisering. Han supplerer den viden, der allerede er her i huset, med en viden om brug af forskellige medier, så vi kan få synliggjort vores enorme mængder af viden og information. Vi kan udnytte hans bredde i fagligheden, og han er allerede kommet med mange nye vinkler på, hvordan vi kan gøre tingene.

Vi har tanker omkring samarbejde med DR, og vi vil gerne meget mere ud via de sociale medier. Det er en måde, vi kan blive mere dialogiske på. Vores brugergruppe skal udvides til i højere grad at rumme andre end 'plus-50-brugerne', og vi skal have mere fat på skoler og uddannelsesinstitutioner. Dermed får vi en helt anden aktiv dialog, som kan berige, men selvfølgelig også udfordre os. Vi vil også arbejde med 3D-visualiseringer i forhold til at rekonstruere tider og steder – forskellige måder at gøre historien mere levende på med nye værktøjer og tilknyttede informationer.

» Vores brugergruppe skal udvides til i højere grad at rumme andre end 'plus-50-brugerne', og vi skal have mere fat på skoler og uddannelsesinstitutioner «

Hvordan vælger I, hvad I prioriterer i formidlingen?

Vi laver stort set hvert andet år brugerundersøgelser, og som noget nyt vil vi også fremover have fokus på ikke-brugerne. Vores brugerprofil er af flere grunde mere snæver end bibliotekernes – vi har færre fysiske adresser, og materialet er ikke altid lige til at gå til, man skal f.eks. ofte kunne læse håndskrift.

Men vi arbejder med vores image, for det er ikke kun noget støvet, gammelt og svært materiale, vi har. En del af vores opgave er at vise, at der er ting, der er tilgængelige og til at arbejde med – og ikke nok med det, det er også spændende! Vores opgave er at få vist, at vi har oplevelser og ting, der er så stærke, at det nemt overgår, hvad man bliver præsenteret for i andre sammenhænge.

Er der en modsætning mellem de professionelle brugere og 'amatørene'?

Det synes jeg faktisk ikke, der er. De styrker hinanden, og det skal de også. Men vi oplever, at effektivisering af uddannelsessystemet har gjort det sværere for f.eks. historiestuderende at skrive speciale på baggrund af arkivmateriale. Det tager tid at bruge originalt kildemateriale, blandt andet fordi man ikke kan vide på forhånd, om der er tyngde nok i materialet.

Derfor arbejder vi på at trimme vores service over for de studerende, så det stadig

er attraktivt at skrive speciale med udgangspunkt i arkiverne. Det gør vi ved at tilbyde nogle 'pakkelsninger', gerne digitalt, med forslag til specialer inden for emner, hvor vi véd, at der ligger brugbart materiale, så hvis den studerende er dygtig nok, er materien til et speciale der.

Det fysiske rum

Det fysiske rum er stadig vigtigt for bibliotekerne – er det også det for arkiverne?

Jeg forudser, at vores læsesale bliver mere bredspektrede formidlingsrum. Der skal være plads til dem, der sidder og fordyber sig, slægtsforskere og andre. Men der skal også være plads til visuelle oplevelser, der gør, at folk, ligesom på museer og biblioteker, kan komme ind og se, 'hvad er den nye, gamle nyhed?'

Vi kan blive et sted, hvor folk kan komme ind og få en oplevelse uden at kunne gotiske bogstaver. Vi kan tage temaer op og binde historierne sammen. Jeg var i Milano for et års tid siden, hvor man havde lavet en virtuel udstilling med Leonardo da Vincis tegninger, og der var kø for at få lov til at stå ved skærmene og blade i dem.

Med digitaliseringen bliver materialet levende og kan visualiseres, og det åbner op for helt nye brugergrupper. Så jeg tror på, at arkiver kan blive folkelige, populære institutioner. Én væsentlig forskel på arkiver og biblioteker er dog, at bibliotekerne er sociale mødesteder med tilbud om informationer af alle mulige slags. Vi vil gerne være et åbent rum, men vi bliver et åbent rum for folk med interesse for dokumentation og historie – vi bliver ikke et socialt rum, hvor folk kommer for at mødes.

Perspektiver for ABM-samarbejdet

Hvordan ser du ABM-samarbejdet (Arkiv-Bibliotek-Museer) og de muligheder og udfordringer, der er i det?

Der behøver ikke være lige så mange, der kommer på arkivet som på biblioteket. Vi skal ikke levere det, som bibliotekerne gør. Vi har hver vores styrker. Vi skal for-

øge vores fagligheder gennem en synergi, der øger den samlede værdi og det samlede potentiale. Samarbejdet giver stor mening der, hvor man kan bruge hinandens kompetencer – f.eks. kan vi have glæde af bibliotekernes erfaringer med formidling og folkeoplysning, og bibliotekerne kan lære af vores måde at arbejde på.

Hvis vi vender os mod det lokale, er der blevet færre arkiver, der ligger i forbindelse med et bibliotek, men der er nok stadig omkring 100 tilbage. De brugere, der er interesserede i lokalhistorie, kommer også på bibliotekerne, så man har en gensidig interesse i at samarbejde, uanset om man fysisk ligger sammen eller ej. Det er ofte de samme kommunale kroner, der finansierer både arkiverne og bibliotekerne. Alle har en interesse i at bruge de ressourcer så effektivt som muligt. Der er et stort potentiale i samarbej-

det, og den digitale verden gør det forholdsvist nemt at samarbejde, også hvis man ikke ligger sammen. Man kan f.eks. stille materiale fra arkiverne mere eksplicit til rådighed på bibliotekerne.

Kan du give et eksempel på et godt lokalt samarbejde?

I Odense har man et AB-samarbejde, hvor der er lavet fælles læsesal. Hvis nogen skal vide noget om lokalhistorie, går de ind ét sted og bliver betjent. Det er tilfældigt, om det er en bibliotekar eller en arkivar, man møder, og i mange tilfælde vil man nok slet ikke opdage det. For brugeren er det meget nemmere at gå ind ét sted, og hvis personen, man møder, ikke har den faglighed, der er behov for, kan der nemt tilkaldes en anden medarbejder. Samarbejdet er et godt eksempel på, at man lader brugeren bestemme, hvad der er behov for og ikke vores tilfældige organisationsformer.

Hvad er visionerne for samarbejdet på nationalt plan?

I Danmark har vi et tæt samarbejde med Det Kongelige Bibliotek og Nationalmuseet og i RUNAS (Rådet for Udvikling af Nationalt ABM-Samarbejde), hvor vi koordinerer på tværs. Visionerne er, at vi får stillet så meget til rådighed som overhovedet muligt for brugerne. Vi skal stille viden og materiale af høj kvalitet og med stor bredde til rådighed for forskere, studerende på alle niveauer og borgere i al almindelighed. Det kan vi gøre med digitale ydelser, fordi vi her får nogle værktøjer, så vi kan nå meget bredere ud.

Bibliotekerne er klart dem, der har den bredeste brugergruppe, derfor er de en god kanal til at nå bredt ud. Arkivernes rolle er at være åbne, troværdige og upartiske, og samarbejdet kan være med til at udbrede arkiverne som en grundinstitution i et demokratisk samfund.

Temad

IDÉRIGDOM på landets biblioteker

Årets tilskud fra Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker blev fordelt i januar, og 39 nye projekter er nu sat i søen. Den strategiske indsats er i år primært rettet mod opfølgning på anbefalingerne i rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* og de fem indsatsområder; Åbne biblioteker, Inspiration og læring, Danskernes Digitale Bibliotek, Partnerskaber og Professionel udvikling. I dette tema præsenterer vi udvalgte projekter – se alle projekter på udviklingspuljeprojekter.bibliotekogmedier.dk

Nu kommer e-bøgerne

Ann Poulsen

Det er ganske vist. Efter at have taget tilløb i årevis vil halvdelen af landets biblioteker i 2012 tilbyde adgang til danske e-bøger – både skønlitteratur og faglitteratur. Det er, hvad en bred kreds af folkebiblioteker, herunder alle landets centralbiblioteker, er gået sammen med forlaget Gyldendal og leverandørerne DBC og Publizon om.

Det er et ambitiøst projekt, der indebærer, at bibliotekerne fremover kan tilbyde deres vigtigste medie, bogen, også i en elektronisk version. Det er en udvikling, der vil få vidtrækkende betydning.

Projektet skal ses som en del af en fælles digital løsning for folkebibliotekerne, som udvalgt bag rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet sidste år anbefalede at etablere. Den nye service skal derfor baseres på en it-arkitektur, som sikrer, at den kan bygges sammen med Danskernes Digitale Bibliotek (DDB).

Model og rådgivning

I løbet af projektperioden skal der findes en forretnings- og prismodel, der tilgode-

ser både forlagernes og bibliotekernes interesser. Det er desuden afgørende, at projektet sikrer bibliotekerne et tilbud om e-bøger, som er uafhængigt af elektronisk platform og ikke anvender 'digital rights management'. Løsningen skal bygge på åbne standarder og være mulig at integrere i bibliotekernes eksisterende brugergrænseflader. Det er også en vigtig del af projektet, at der indgår rådgivning af bibliotekerne i forbindelse med omprioritering fra fysiske til digitale materialer samt i formidlingen af de digitale medier. Blandt andet skal der udvikles applikationer, der gør det muligt at formidle e-bøgerne på storskærme i bibliotekerne, og e-bøgerne skal profileres på folkebibliotekernes fælles site, Litteratursiden.

Mange fordele

Samarbejdet mellem biblioteks- og forlagssektoren rummer den fordel, at forlagene kan basere deres valg af digitalisering af ældre titler på efterspørgslen i bibliotekerne. Det betyder samtidig, at bibliotekerne eventuelt kan reducere behovet for magasinplads.

Endelig er det som en sidste krølle på

projektet hensigten at undersøge behovet for at facilitere digitale udgivelser af tekster fra endnu ikke etablerede forfattere.

Af hensyn til projektets bæredygtighed og gennemslagskraft er der ved beslutningen om at give tilsagn til ansøgningen lagt vægt på, at der står en bred gruppe af samarbejdspartnere bag projektet – herunder forlaget Gyldendal.

Samarbejde

Projektet er toårigt og gennemføres af Aarhus Kommune – Borgerservice og biblioteker i samarbejde med en lang række partnere: Netlydbog.dk (København, Gentofte, Frederiksberg, Aarhus); Litteratursiden.dk, Bibliotekernes LicensGruppe, Gyldendal samt yderligere en forlagsrepræsentant, Roskilde Centralbibliotek, Aalborg Centralbibliotek, Vejle Centralbibliotek, Gentofte Centralbibliotek, Odense Centralbibliotek, Herning Centralbibliotek, Publizon og DBC.

Projektbevillingen for 2011 og 2012 er samlet set på godt 1,2 mio. kroner.

Bogbusser og det gode liv i landområderne

Eva Sønderstrup-Andersen og Erik Thorlund Jepsen

Er biblioteksbetjening gennem bogbusser en utidssvarende, uddøende service? Nej, mener man i projektet *Det gode liv i landområderne – udvikling af mobile biblioteker*.

Udgangspunktet for projektet er, at mange af de mindre biblioteksfilialer – især i yderkommunerne – er lukket, og at mange andre lokale tilbud af forskellig art er forsvundet. Det betyder, at mange af de mindre samfund mangler tilbud og services, der kan bringe sammenhængskraft og social kapital ind i nærområdet og dermed bosætning og vækst.

Aktuel og moderne service

Projektet sigter dels mod at afdække, hvordan bogbusservice kan bringes op på et aktuelt og moderne serviceniveau, dels på videre anvendelsespotentialer i landkommunerne. Det sker i samarbejde med de øvrige kulturudbud, offentlige institutioner, private virksomheder samt borgere, der tilbyder arbejdskraft, viden og idéer gennem frivilligt arbejde.

Det er et udviklingsprojekt, som tager udgangspunkt i både de praktiske og teoretiske erfaringer, der har været med bogbusser gennem årene. Herunder hvordan der skabes relationer i lokalområder, hvordan der skabes fælles fodslag i samarbejdet mellem sektoren og frivillige, hvordan stationære biblioteker med fordel kan ændres til mobile, hvordan der kan udvikles metoder til arbejdspladsbetjening, hvordan bookingsystemer og bibliotek 'on demand' udvikles, og ende-

lig hvordan uddannelseselementer kan og skal indgå i et fremtidigt uddannelsesforløb for medarbejderne – alt sammen med bogbusser som omdrejningspunkt.

167.000 borgere

Et af projektets styrker er den brede fundering. Der indgår seks biblioteker i projektet, som hver især repræsenterer en større oplandskommune. I alt dækker det 167.000 borgere, der er bosat i et landdistrikt. Dertil indgår der to private partnere, Bus Center Vest A/S Kolding og konsulentfirmaet Knudsen Syd. Brønderslev Bibliotekerne står for ledelsen af projektet, mens Knudsen Syd står for en lærende evaluering med det formål at udvikle, tilrette og lære undervejs i projektforsøget – alt i alt en innovativ og dynamisk proces.

De deltagende biblioteker har alle lang erfaring med bogbusbetjening, og et meget vigtigt element i projektet er den systematiske videndeling, der finder sted, samt at de deltagende biblioteker geografisk dækker en stor del af landet.

Fleksible betjeningsformer

En af anbefalingerne i rapporten *Folkebibliotekerne i videnssamfundet* er netop at videreudvikle fleksible betjeningsformer og skabe brede kulturtilbud gennem partnerskaber på tværs af offentlige, private og civilsamfundsmæssige skel. Derfor har styrelsen gennem indsatsområderne *Biblioteker i hele landet* og *Fleksibel Biblioteksbetjening* under Udviklingspuljen for Folke- og skolebiblioteker ydet

» Mange af de mindre samfund mangler tilbud og services, der kan bringe sammenhængskraft og social kapital ind i nærområdet «

støtte til projekter, som retter sig mod fleksible betjeningsformer.

Mobil biblioteksbetjening har været en kendt biblioteksservice i de sidste årtier både i Danmark og i udlandet, og har for mange borgere i mere tyndt befolkede egne været det eneste reelle bibliotekstilbud. De seneste år har der imidlertid været tilbagegang i antallet af bogbusser, og fra 1996 og til i år er der samlet sket et fald i antallet af bogbusser på ca. 50 %, så der i dag kører 31 bogbusser.

I en tid med mange filialnedlæggelser kan resultaterne fra projektet *Det gode liv i landområderne* forhåbentlig inspirere biblioteker i hele landet til på ny at bruge bogbusser som middel til at fremme fleksibel biblioteksbetjening i landdistrikterne.

BILLEDTEMA

» Projektet afprøver gennem eksperimenter, hvordan de nye genrer kan få en plads i bibliotekets formidling, så et bredt publikum får oplevelsen af dem «

Litteraturen finder sted

Lisbet Vestergaard

Folkebibliotekernes position som velbesøgte kulturinstitutioner gør, at de har en god platform i forhold til at præsentere nye litterære former og vække brugernes nysgerrighed. Men hvordan skal bibliotekerne konkret formidle de nye udtryk, der overskrider det traditionelle bogformat og ikke altid lader sig indekser? Og hvad er potentialet set fra et brugersynspunkt? Projektet *Litteraturen finder sted* tager afsæt i disse spørgsmål og vil udvikle biblioteket som offentligt rum for ny litteratur.

Ordet 'litteraturformidling' klinger af solid, traditionel bibliotekarisk kerneydelse. Mange penge går til bogindkøb, mange forfattere læser højt på bibliotekerne, og mange bibliotekarer giver hver eneste dag læsetips til børn og voksne. Basen er med andre ord på plads. Men litteraturformidlingen vokser hele tiden i nye retninger i takt med, at det litterære landskab og brugernes behov for oplevelser ændrer sig.

Idékatalog

Projektet *Litteraturen finder sted* fokuserer på to hovedspor: De digitale og de performative genrer. Primus motor er bibliotekerne i Roskilde og Aarhus. De har inviteret forskellige partnere med ind i projektet, herunder litteratursiden.dk, Aar-

hus Universitet, forlaget After Hand og Roskilde Festival. Projektet afprøver gennem eksperimenter, hvordan de nye genrer kan få en plads i bibliotekets formidling, så et bredt publikum får oplevelsen af dem. Projektet munder ud i et idékatalog samt i en række anbefalinger til folkebibliotekernes fremtidige litteraturformidling.

En social dimension

Hvad er det så, de nye digitale og performative genrer kan, som den traditionelle bog ikke kan? Projektleder Lise Kloster Gram, Aarhus Kommunes Biblioteker, har disse refleksioner: "Der er mange mulige svar på det, men et særligt aspekt man kan fremhæve ved de to genrer er de dialogiske og begivenhedsorienterede karakteristika, der tilfører litteraturen en social dimension. Indtil bogtrykkerkunsten for alvor slog igennem og gjorde litteraturoplevelsen individuel, var litteraturen i mange århundreder primært en social oplevelse. De digitale og performative genrer giver den sociale dimension tilbage til litteraturen. Digital litteratur kan være dynamisk og lade brugerne interagere med værket og derved skabe et socialt rum omkring det.

Tilsvarende kan performativ litteratur som livebegivenhed skabe et rum for fælles litterær oplevelse. De digitale og per-

formative genrer har i forlængelse heraf en mulighed for at udfylde biblioteketsrummet med lyd, billeder, interaktion og aktivitet – et potentiale, som den stiltende bogryg har svært ved at hamle op med."

Et socialt rum for litteratur

Projektleder Martin Campostrini, Roskilde Bibliotek, har et bud på, hvad projektet vil komme til at betyde for bibliotekernes fremtidige formidling af litteratur:

"Optimalt har projektet som konsekvens, at bibliotekerne dropper lighedstegnet mellem formidling af bøger og formidling af litteratur. Således at bibliotekernes litteraturformidling fremover ikke alene formidler den litteratur, der findes i bøgerne, men i lige så høj grad tænker litteratur, som noget der også findes digitalt og performs på scenen i det fysiske rum.

Formår vi som biblioteker at udnytte denne nye litteraturs dialogiske og begivenhedsorienterede karakter, skabes på biblioteket et socialt rum for litteratur. Et mødested der giver adgang til fælles litteraturoplevelser i lyd, billeder og ord. Projektets idékatalog har som formål at give bibliotekerne værktøjer og idéer til at udfylde denne rolle som litteraturens sociale rum."

Hvordan lyder biblioteket?

Ann Poulsen

Bibliotekerne har en lang tradition for at bruge ord og billeder i formidlingen, mens identitet, der bygger på lyd, er helt ukendt. Det gør Aalborg Bibliotekerne nu en indsats for at ændre.

Lyd anvendes i stort omfang kommercielt og i f.eks. radio og tv ud fra en viden om, at god markedsføring skal appellere til så mange sanser som muligt. For at gøre bibliotekstilbuddene i Nordjylland mere kendte og tilgængelige er det målet

at udvikle en fælles lydidentitet for bibliotekerne. Den skal blandt andet indeholde et fælles lydlogo, der skal anvendes strategisk i forhold til f.eks. telefon, hjemmeside, videoer og højtalerannonceringer.

Lyden skal virke både stemningsskabende og informerende. Specielt på de åbne, ubemandede biblioteker er der behov for at skabe en imødekommende stemning, og lydidentiteten skal derfor testes på mindst tre åbne biblioteker.

Projektet bliver udviklet sammen med et professionelt bureau med speciale i lydbranding. I testperioden i september og oktober vil brugerne blive involveret, så de får lejlighed til at ytre deres mening om det nye tiltag.

Som en del af projektet skal der udvikles en lydmanual, så det vil være nemt for andre biblioteker at genbruge konceptet.

Forfatterskærme – digitale forfattere i biblioteksrummet

Lisbet Vestergaard

Mød din yndlingsforfatter på dit lokale bibliotek, lige når det passer dig. Det er hovedtanken bag Vejle Biblioteks projekt *Forfatterskærme: Digital formidling i det fysiske rum.*

Borgerne skal møde forfatterne på en ny måde i det fysiske rum via en touchskærm, som viser en videooptaget person i øjenhøjde med brugeren. Man kan spørge forfatteren om udvalgte emner, og målet er, at interaktionen mellem bruger og skærm-person opleves som meget virkelig. De traditionelle forfatterarrangementer kan således suppleres med et 'aktivt møde' med forfatteren på en anden platform, hvor borgeren selv kan bestemme tidspunkt og varighed.

» ... målet er, at interaktionen mellem bruger og skærm-person opleves som meget virkelig «

Projektet vil afprøve forskellige muligheder for brugerinddragelse, for eksempel i forbindelse med udvælgelsen af spørgsmål til *Månedens forfatter*. Projektet lægger desuden op til samspil med partnere som Litteratursiden, DRs Romanklub, Danskernes Akademi samt diverse forlag og boghandlere.

Forfatterskærme er et eksempel på bibliotekernes arbejde med nye formidlingsformer, der kan forene formidlingen af digitale og fysiske medier og herigennem i højere grad inspirere og overraske brugeren i biblioteksrummet.

Ud over at borgerne skal opleve et kvalitetsløft i mødet med bibliotekerne og få øget mulighed for at blive inddraget, er det visionen for projektet, at konceptet på sigt kan anvendes af andre biblioteker og samarbejdspartnere.

Vejle Bibliotekerne samarbejder med Fredericia Bibliotek og CAT Productions om udviklingen af forfatterskærme.

Geotagging af bibliotekets materialer

Leif Andresen

Anvendelse af geotags, hvor man knytter oplysninger eller ting til et bestemt geografisk sted, ses efterhånden i mange sammenhænge i internetbaserede services. Udviklingspuljeprojektet *Geotagging 2.0* sætter fokus på brugen af geotags i formidlingen af bibliotekernes materialer.

Geotagging 2.0 er en opfølgning på projektet *Geotagging af skønlitteratur*, som blev afsluttet i 2010. Idéen er i al sin enkelhed på et kort – baseret på Google Maps – at vise de steder, som skønlitterære bøger er knyttet til. Brugeren får vist forfatter, titel og en kort indholdsnote. Teknisk set sker det med GPS-koordinater

samtidig med, at relaterede links og forsider fra DBC's forsidesevice integreres. Der er oprettet en særskilt database til sammenkædning af de konkrete funktionaliteter. Foreløbig er der ca. 100 poster med tilhørende koordinater i databasen, og bøgerne kan søges frem med udgangspunkt i geografisk tilhørsforhold på www.bogatlas.dk.

Det nye projekt har tre formål. For det første at integrere brugerskabte data i geotagging via bogatlas.dk. For det andet at udvide projektet til nationalt niveau – eventuelt via webservice – via modelbeskrivelse eller konkret samarbejde med DBC/Bibliografisk Råd. Og for det tredje

skal der opstilles andre perspektiver med hensyn til geotagging på biblioteksmaterialer.

Det videre perspektiv er at løfte den aktuelle service ud af sit eget univers og integrere funktionaliteten i bibliotek.dk. En integration med geocaching vil også være en mulig videreudvikling. Geocaching er en hobby, hvor man ved hjælp af en GPS-modtager finder 'skatte', som er placeret over hele verden.

Projekt *Geotagging* er et samarbejde mellem de fire midtjyske biblioteker: Horsens, Viborg, Randers og Silkeborg.

Jagten på historien – og på drenges læselyst

Lisbet Vestergaard

Med jævne mellemrum dukker debatten om drenges læselyst og mangel på samme op i medierne. Senest i forbindelse med de danske læseresultater i PISA 2009-undersøgelsen og professor i børnelitteratur Torben Weinreichs stærkt omdiskuterede melding om, at børnebibliotekerne svigter drengene ved ikke at tilbyde reoler med bøger målrettet specifikt til dem.

Projektet *Jagten på Historien* sætter stimuleringen af 8 til 13-åriges drenges læselyst på dagsorden på en ny måde, og her er bøger vel at mærke kun en del af en større pakke. Bag projektet står Brønshøj,

Tingbjerg, Østerbro og Sorø Bibliotek, tekstforfatter og illustratør for Barda Mariella Harpelunde Jensen samt forlaget Alinea.

Det populære TV-program *Barda* for eventyrlystne børn, drenge såvel som piger, danner rammen om *Jagten på historien*. Idéen er, at målgruppen samler et antal kort ved at læse bøger, som de herefter anmelder og uploader i tekst, lyd eller videoformat. Der er frit spil på formathylderne, og de enkelte anmeldelser kan således få meget forskelligartede, kreative udtryk. Hvert upload udløser en pakke samlekort. Kort sagt: Biblioteket udleve-

rer kort for boganmeldelser. Når alle kort er samlet, kan børnene indløses dem til en Barda-bog. Bogen er skrevet direkte til projektet, og tanken er, at bogen senere udkommer med salg for øje.

Satsningen på uformelle læsefællesskaber, konceptets konkurrenceelement, strategien med at spille på børns samlermani og partnerskabet med DRs populære fantasy-univers *Barda* skal være med til at sikre, at projektet får gennemslagskraft hos en målgruppe, der ellers er vanskelig at ramme med læsetiltag.

Dorte Birkegaard Thuesen

Lad brugerne vælge og kom i gang med e-bøger

Er vi nær det afgørende skift fra fysiske bøger til e-bøger? Bliver alle bogudgivelser nu elektroniske, og hvad med prismodeller? Hvordan påvirker e-bøger lærings- og læsemønstre, og skal bibliotekerne til at anskaffe og eje bøger på en ny måde?

Det var de store spørgsmål, da Danmarks Forskningsbiblioteksforening i samarbejde med DEFF inviterede til vinterinternat under overskriften *Spræng siloerne*.

Dagens tætpakkede program om e-bøger faldt i tre dele: Hvad er erfaringen på det kommercielle marked, hvordan agerer brugerne i praksis, og hvad har de danske forlag på bedding?

Bogmarkedet og brugerne

Lærebogsmarkedet har altid været et smertensbarn, når det drejer sig om e-bogsudgivelser. Undersøgelser fra England viser dog, at på det engelske bogmarked har det ingen betydning for den trykte bogs salg, at den samtidig udkommer som e-bog. Derudover konkluderede Lorraine Estelle, chief executive fra JISC Collections, på baggrund af undersøgelser på videregående uddannelser i England, at det kan være en fordel at arbejde med brugerstyret indkøb. Det er ikke altid, at det vi tror, er godt, bliver godt brugt.

ASB Biblioteket i Aarhus gennemførte i 2010 et to-måneders projekt, hvor det var brugerne, som bestemte, hvilke e-bøger, der skulle købes. Erfaringerne viste, at idéen er god og det er især noget, som de mindre biblioteker, som gerne vil indføre indkøb af e-bøger, kan have glæde af.

» ... det kan være en fordel at arbejde med brugerstyret indkøb.

Det er ikke altid, at det vi tror, er godt, bliver godt brugt «

Lærings- og læsemønstre

En anden vinkel på e-bogsproblematikken opstår, når man ser på de studerendes lærings- og læsemønstre. Professor Sebastian Mundt fra Hochschule der Medien fortalte om undersøgelser, der viser, at privat brug af e-bøger ikke nødvendigvis er lig med professionel brug i undervisningen, og at de studerende ikke læser en e-bog fra ende til anden, men hovedsageligt bruger den som et supplement.

Niels Silfverberg, forsknings- og udviklingskonsulent fra Professionshøjskolen Metropol, var enig i dette og konkluderede, at e-bøger kan anvendes som et redskab for de studerende til hurtigt at skabe sig overblik. Skal e-bøger ses som et reelt læringsredskab, bør man forlade tanken om e-bøger som en elektronisk udgave af den trykte bog og tænke flere dimensioner ind.

Universitetsbiblioteket i Oslo har gjort sig erfaringer med udlån af iPads til de studerende i undervisningen. Tilbuddet blev modtaget med kyshånd af de stude-

rende, som ikke længere behøvede at printe studiemateriale. Dog viste det sig, at printforbruget steg i samme periode, så forsøget gik ikke helt som tænkt.

På Det Kongelige Bibliotek har man igennem et stykke tid udlånt e-bogslæsere med succes. Specialkonsulent Christian Knudsens, KUBIS, budskab var, at det er svært at spå om fremtiden, fordi udviklingen går så hurtig inden for e-bogslæsning. Man har dog et godt pejlemærke, hvis man ved noget om brugerne, og biblioteket er derfor i færd med at lægge sidste hånd på et e-bogsbarometer for de videregående uddannelser i Danmark.

Forlagenes planer

Museum Tusulanum har længe været på e-bogsmarkedet og arbejder med Open Access peer reviewed og Open Access monografier inden for humaniora og samfundsvidenskaberne.

Hos Gyldendal er fokus i første omgang ikke på lærebøger, men i stedet på den såkaldte 'trade literature', f.eks. rejse- og håndbøger, fortalte forlagschef Cliff Hansen.

Selvom vi i Danmark er langt fra udenlandske salgstal, var Gyldendals e-bogsomsætning 3 % af julesalget. For øjeblikket overvejes forskellige forretningsstrategier og modeller, som inkluderer brugere, tilgængelighed og pris.

Vi er måske ikke helt ved det afgørende skift fra fysiske bøger til e-bøger, men årets vinterinternat viste, at både de kommercielle udbydere, bibliotekerne og brugerne er på vej.

Øget fokus på koordinering af fælles it-udvikling

Koordinationsgruppen for Netbiblioteker skal sikre den bedst mulige koordinering af digital udvikling i bibliotekssektoren og gruppen har nu fastlagt, hvordan indsatsen skal udmøntes i 2011. Uddelingen af midler til igangsættelse af forberedende projekter i tilknytning til Danskernes Digitale Bibliotek (DDB) vil ske løbende over hele året.

På baggrund af blandt andet anbefalingerne i rapporten *Folkebibliotekerne i videnssamfundet* har koordinationsgruppen i højere grad end tidligere fokus på at koordinere folkebibliotekernes fælles it-udvikling. Det vil sige, at det er foreningsmængden frem for fællesmængden, der skal koordineres.

Hensigten er dels at sikre, at initiativerne er i overensstemmelse med tankerne om

DDB og dels at koordinere med henblik på at undgå uhensigtsmæssig paralleludvikling.

Idéudviklingsdag og møder

Startskuddet til årets indsats er den store idéudviklingsdag, der finder sted den 23. marts i Mogens Dahls Koncerthus på Islands Brygge. Her vil alle skæve, skøre, kloge og vanvittige idémagere få mulighed for at byde ind med lige netop den projektidé, der kan være med til at berige udviklingen af DDB. Opsamling fra dagen kan ses på bibliotekogmedier.dk fra ultimo marts.

På koordinationsgruppens øvrige møder vil det være muligt at ansøge om de projekter, som enten er blevet udviklet på idéudviklingsdagen eller som af andre veje er blevet formuleret. Ansøgningen kan enten være klassisk i skriftlig form, eller

man kan fremlægge projektet for koordinationsgruppen på selve mødet.

De fire rum

Fælles for alle ansøgninger er, at de skal forholde sig til Dorte Skot Hansen, Kasper Hvenegaard og Henrik Jochumens biblioteksmodel, som bl.a. er brugt som en illustrativ og uddybende forklaring af det nye biblioteks mangefacetterede rum i *Folkebibliotekerne i videnssamfundet*. Modellens fire gensidige overlappende rum er: Læringsrummet, det performative rum, møderummet og inspirationsrummet.

Der er deadline for ansøgninger to uger før mødernes afholdelse. Læs mere på www.bibliotekogmedier.dk under Biblioteksområdet - Fokusområder - Udvikling af det digitale bibliotek

Koordinationsgruppens medlemmer i 2011 og 2012 er:

- René Olesen (formand), Styrelsen for Bibliotek og Medier
- Rolf Hapel, Borgerservice og Biblioteker, Aarhus Kommune (udpeget af styrelsen og KL)
- Lone Gladbo, Gentofte Kommune (udpeget af styrelsen og KL)
- Mogens Vestergaard, Bibliotekchefforeningen
- Lars Bornæs, Bibliotekchefforeningen
- Michel Steen-Hansen, Danmarks Biblioteksforening
- Lone Knakkegaard, Centralbibliotekerne
- Birte Christensen-Dalsgaard, Det Kongelige Bibliotek
- Flemming Munch, Statsbiblioteket
- Jens Thorhauge, Styrelsen for Bibliotek og Medier
- Heddi Mortensen (tilforordnet), DBC

Koordinationsgruppens mødeplan for 2011

- Idéudviklingsdag - den 23. marts
- Første temamøde - den 12. maj
- Andet temamøde - den 17. juni
- Tredje temamøde - den 8. september
- Fjerde temamøde - den 11. november

Fakta om koordinationsgruppen

Koordinationsgruppen for Netbiblioteker blev nedsat i 2007 for at forholde sig til netbibliotekerne og uddele drifts- og udviklingsmidler.

Gitte Beha Smed

Palles Gavebod lige nu og i fremtiden

For to år siden indgik Styrelsen for Bibliotek og Medier kontrakt med fortællevirksomheden Copenhagen Bombay om udvikling af Palles Gavebod. I den mellemliggende periode har rigtig mange i bibliotekssektoren engageret sig og deltaget i udviklingen af universet. Her bringes en status over brugen af sitet og det videre arbejde.

Siden offentliggørelsen i august 2010 har ca. 7.800 danske børn og unge oprettet en profil og er kommet i gang med at låne, kommentere og deltage i konkurrencer. Samlet set havde pallesgavebod.dk i 2010 i alt 330.500 besøg fordelt på 172.000 brugere målt i webtrends. Danmarks Statistik anslår målgruppen til 320.000 personer, så det svarer til, at hver anden i målgruppen har klikket sig ind på sitet. Resultatet er imponerende

særligt i betragtning af, at kampen om de 8 til 12-åriges opmærksomhed er benhård og deres medievirkelighed i høj grad handler om muligheden for social interaktion.

Brugerne som medproducenter

Profilerne på pallesgavebod.dk kan blandt andet interagere ved at poste kommentarer. Brugeren 'pomfrit' skriver den 12. februar om sin oplevelse af fantasybogen *Drageherren*: "...den var god, men synes der ikke skete meget i den. Den får 8 stjerner (den kunne godt være bedre). jeg synes, der godt kunne være lidt flere".

At der højst kan tildeles fem stjerner, synes her at være mindre væsentligt end muligheden for at være medproducent og formidle sit personlige synspunkt.

På nuværende tidspunkt er der ikke opsat eksakte mål for ønskede antal brugere og benyttelse, da der har været fokus på konsolidering af hjemmesiden. I den

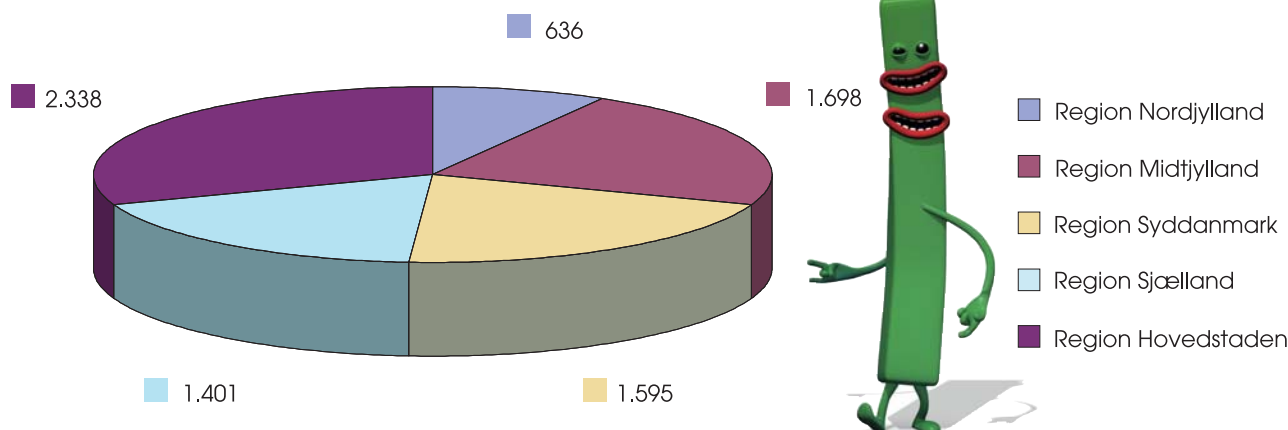
nuværende driftsaftale med Copenhagen Bombay er det dog aftalt, at brugerandelen skal øges med mindst 10 %. I foråret vil der blive igangsat en omfattende markedsføringskampagne med henblik på at skabe yderligere kendskab til universet og øget brug af pallesgavebod.dk.

Ejerskab

Da aftalen om etablering af websitet udløb med udgangen af december 2010, blev Palles Gavebod overleveret til styrelsen med godkendelse af en overleveringsprøve. Med godkendelsen blev der sat et punktum for udviklingsfasen, og den egentlige drift blev påbegyndt den 1. januar 2011.

For første halvår af 2011 er der indgået en driftsaftale med Copenhagen Bombay efter den eksisterende model. Denne aftale fokuserer på at fortsætte det hidtidige arbejde med ekstra fokus på at optimere antallet af slutbrugere og på bibliotekernes anvendelse af Palles Gavebod. Dertil kommer en særlig indsats for syn-

Antal brugere på Palles Gavebod fordelt på regioner

liggørelse af Palles Gavebod i skolebiblioteket og et tættere samarbejde med DRs børnekanal Ramasjang.

Op til sommeren 2010 udbød styrelsen det fremtidige ejerskab af Palles Gavebod til en række væsentlige biblioteksinteressenter. Det resulterede blandt andet i en interessetilkendegivelse fra et konsortium bestående af de seks centralbiblioteker samt bibliotekerne i Aarhus og København i samarbejde med DBC. Styrelsen valgte at gå videre med konsortiets interessetilkendegivelse på grund af den brede opbakning fra sektoren.

Vision

Konsortiets vision er, at "Palles Gavebod bliver målgruppens foretrukne mødested på nettet og skaber bro mellem det fysiske og virtuelle bibliotekstilbud gennem et spændende site, der både rummer det 'traditionelle bibliotekstilbud' og det nye relationelle tilbud, hvor sitet giver mulighed for at danne communities på sitet og i det fysiske bibliotek. ... PG skal frem mod Danskernes Digitale Bibliotek konsolideres og indarbejdes i bibliotekernes virksomhed, hvorfor der vil være mere fokus på implementeringen af sitet i bibliotekernes dagligdag end på kreativ og teknologisk udvikling".

I drøftelserne med konsortiet er ejerkonstruktion og organisationsform blevet diskuteret, ligesom der har været fokus på økonomien. Det nye ejerskab træder i kraft den 30. juni 2011.

Læs mere om Palles Gavebod og find flere tal på www.bibliotekogmedier.dk under Biblioteksområdet - Fokusområder - Børn

Udvikling af bibliotek.dk i 2011

Udviklingsplan 2011 for bibliotek.dk har været til offentlig høring i november 2010, og der var stor opbakning i høringssvarene.

Udviklingsplanen er bygget op omkring tre hovedtemaer: Brugerfaciliteter, Samspil og infrastruktur samt Brugerundersøgelser. I denne artikel er der nedslag på et udsnit af de 39 projekter i planen.

Søgning

Der bliver udviklet nye søgesider til lyd-bøger og spil. Specialsiderne gør det lettere for brugerne at vælge det, de ikke selv kan udtrykke – og omfatter også net-versioner af materialerne.

Der er fokus på videreudvikling af søgning, og det er hensigten løbende at give bedre muligheder for brugerne. Udviklingen af søgefaciliteterne hænger nøje sammen med udviklingen af disse i DanBib og OLS-projektet og er ofte samfi-

» Brugerundersøgelserne viser en interesse for at få alt materiale i digital form – eller som minimum smagsprøver fra indholdet i bøger, artikler, noder, musik eller film «

nansieret med DanBib-udviklingen. I løbet af 2011 til 2012 skal bibliotek.dk skifte til brøndteknologi. Her vil der i høj grad være tale om genbrug af løsninger fra DBC's databrønd udviklet til biblioteker. Men bibliotek.dk vil have behov for funktionaliteter og muligheder, som ikke er udviklet. Der vil derfor komme en række projekter inden for søgning og visning m.m. i 2011.

Uden enkle løsninger

Brugerne vil gerne kunne afgrænse til materialer, der kan hjemlånes. Der findes ikke en fuldt valid markering af 'ikke til udlån'. 'Begrænset udlån' er udbredt, men betyder ofte: Udlånes til nogle, men ikke til andre. Dette er et skoleeksempel på et projekt, som berører mange forskellige forhold og ikke mindst de enkelte bibliotekers lokale praksis. Det enkle ønske om afgrænsning til tilgængeligt materiale har desværre ikke en enkel løsning. Men det er derfor også vigtigt at tage fat på emnet.

Tilsvarende er projektet *Bestilling af materiale ikke i bibliotek.dk* også et projekt uden løsninger på et sølvfad. Brugeren skal tilbydes en mulighed for at aflevere forskellige, men strukturerede data i 0-hitsituationer. Tanken er, at det underliggende system forsøger en verifikation i forskellige kilder ud over bibliotek.dk. I analysen indgår en '0-hit-loganalyse' for at se hvilke tiltag, der faktisk vil hjælpe på de mest hyppige årsager til '0-hit'. Løsningen kunne også være indførelse af 'near-match' som supplement til 'exact-match'. Notatet bruges som grundlag for

en åben diskussion (som indgår i projektet) om forskellige mulige modeller.

Mobile muligheder

Implementering af mobil søgning er et 2010-projekt, som først er gået i luften efter nytår. Det følger op på projekter med *se lånerstatus, forny/annuller* og *stregkodesøgning på bøger*. I 2011 arbejdes der videre med flere funktioner til den mobile platform. Forskellige funktioner vil være relevante afhængig af, hvor meget platformen bruges. Blandt mulighederne er sortering af søgeresultat, vis udlånsstatus, huskeliste, 'share' o.l.

Brugerundersøgelserne viser en interesse for at få alt materiale i digital form – eller som minimum smagsprøver fra indholdet i bøger, artikler, noder, musik eller film. En forudsætning er ofte en national løsning med adgang til fuldt tekst. En sådan løsning arbejdes der med i flere sammenhænge, og det er derfor oplagt, at bibliotek.dk skal geares til ikke blot som nu at give adgang til fulde tekster, men også at understøtte denne adgang med søgning i artiklerne. Dette er en meget vigtig del af baggrunden for, at der i udviklingsplan 2011 er lagt meget bredt an til at tage et teknologisk spring til det som populært kaldes for brøndteknologi.

Høringsoplæg, høringssvar, den underskrevne aftale om udviklingsplanen samt en løbende opdateret udviklingsplan kan ses på bibliotekogmedier.dk under Biblioteksområdet – Nationale ordninger – bibliotek.dk

BILLEDTEMA

Lise Mikkelsen

Open Access til debat

Open Access Udvalget, som sekretariatsbetjenes af Styrelsen for Bibliotek og Medier, og hvis formand er styrelsens vicedirektør Bo Öhrström, er på trapperne med de endelige anbefalinger til implementering af Open Access i Danmark. Foråret skal bruges på debat af Open Access.

Den samlede danske forlagsbranche udfordres i disse år af nye digitale medier, nye distributionsformer og af internettet som informationskilde. En række af forlagene udgiver videnskabelige monografier, som i de færreste tilfælde er kommercielt levedygtige. Andre skal omstille sig til digital udgivelse af tidsskrifter, holde sig til frafald af portostøtte og til færre abonnementer kombineret med et beskedent dansk kundegrundlag.

Fri adgang?

Sideløbende med denne udvikling er der øget fokus på fri adgang til offentligt finansierede forskningsresultater – Open Access. En stor del af den danske videnskabelige produktion er offentlig finansieret, og ifølge Forsknings- og Innovationsstyrelsens forskningsbarometer 2010 er dansk forskning noget af det mest internationale i verden. Det ligger flot i tråd med regeringens Globaliseringsstrategi og med målet om, at den offentlige forskning skal være nyskabende og kunne måle sig med det bedste i verden.

Når nu dansk forskning er internationalt orienteret, så synes det oplagt at bede danske forskere om at gøre en digital kopi af deres forskningspublikationer offentligt tilgængelig i universitetets institutionelle repository (arkiv for digitale publikationer i fuldtæst, red.). Det er

» Når nu dansk forskning er internationalt orienteret, så synes det oplagt at bede danske forskere om at gøre en digital kopi af deres forskningspublikationer offentligt tilgængelig «

faktisk således, at 42 % af de danskproducerede videnskabelige artikler, som har opnået point i den bibliometriske forskningsindikator i 2010, allerede kan gøres umiddelbart frit tilgængelige på denne måde og det med forlagets velsignelse. Et meget højt tal endnu inden der er vedtaget en national Open Access-politik. Denne type parallelpublicering kaldes grøn Open Access. Den giver virksomheder, mellemuddannelser, offentlige institutioner og almindelige borgere fri adgang til dansk forskning. Houghton-undersøgelsen (2009) vurderer, at et sådant initiativ vil give en årlig samfundsmæssig gevinst på 300 mio. kr.

Ændret finansiering

En anden måde at forbedre adgangen til forskningen på kaldes gylden Open Access. Her er der ikke tale om parallelpublicering, men om at man ændrer finansieringen af den traditionelle publicering. Det indebærer, at publiceringen bliver offentligt finansieret, og at læserne til gengæld har fri adgang til offentligt finansieret forskning. Da det i Danmark i forvejen primært er statsinstitutioner, som køber adgang til udgivelser fra danske videnskabelige forlag behøver en omlægning til gylden Open Access ikke at betyde større udgifter – man ændrer blot finansieringen.

Open Access Udvalget har givet en håndsrekning til de danske forlag og vi-

denskabsredaktører ved at anbefale, at de relevante aktører selv udarbejder oplæg om omstilling til Open Access for henholdsvis videnskabelige tidsskrifter og monografier.

Peer review

Et emne, der har været fremme i debatten er, om Open Access ødelægger den centrale peer review, der er en publikationsprocedure, som benyttes for at sikre kvalitet i videnskabelige tidsskrifter. Når man taler om fri adgang til videnskabelige artikler, er det derfor underforstået, at der er tale om peer reviewed artikler. Altså at både grøn og gylden Open Access handler om peer reviewed artikler.

Open Access-debatten bør opdeles i én diskussion om dansksproget forskningspublicering og én diskussion om forskningspublicering i internationalt regi. Dermed kan debatten om danske videnskabelige forlag og videnskabsredaktører handle om de reelle udfordringer, som dansksproget videnskabsformidling står overfor og som i sidste ende kræver politisk beslutning, da man må formode, at branchen vil bede om statsligt tilskud. Samtidig kunne vi få danskproducerede og internationalt orienterede forskningsartikler frit tilgængelige for hele verden hurtigst muligt og høste fordelene i form af synlighed og tilgængelighed nationalt såvel som globalt.

Ann Poulsen

Lov mig nu, at I vil bruge Lektier Online!

Med denne opfordring sluttede daværende integrationsminister Birthe Rønn Hornbech sin tale til eleverne i 8. klasserne på Rådmandsgades Skole på Nørrebro. Anledningen var, at Lektier Online den 1. februar 2011 udvidede markedsføringen af lektiehjælp på nettet til også at omfatte Sjælland.

Lektier Online er et tilbud for unge fra 7. til 10. klasse, som kan få hjælp til lektierne i dansk, matematik og engelsk. Når eleverne logger på www.lektier-online.dk, får de kontakt med en lektiehjælper, som de kan kommunikere med gennem webkamera, head-set og chatfunktion. Herudover har elev og lektiehjælper mulighed for at arbejde i samme dokument – samtidigt. Tilbuddet henvender sig særligt til unge i udsatte boligområder med høj koncentration af tosprogede børn og unge og skal ses som et supplement til de fysiske lektiecaféer, der bl.a. findes på bibliotekerne.

Lektier Online introduceres etapevist på udvalgte skoler for at sikre, at der hele tiden er tilstrækkelig kapacitet til at klare antallet af henvendelser om lektiehjælp – både teknisk og i forhold til antallet af frivillige lektiehjælpere.

2000 brugere

Næsten 2000 elever har mellem februar 2010 og februar 2011 oprettet en brugerprofil på Lektier Online, heraf 325 alene i den første uge af februar 2011. Der gennemføres mellem 100 og 120 lektiehjælpssessioner om ugen. En lektiehjælpssession varer mellem fem og 45 minutter – typisk ca. 30 minutter. Lektier Online er åben for lektiehjælp mandag, onsdag, torsdag og søndag fra kl. 17-20. Åbningstidspunktet er afstemt med en undersøgelse af, hvornår elever fra målgruppen oftest laver lektier, samt med antallet af frivillige lektiehjælpere. Der er pt. knyttet 70 frivillige lektiehjælpere til Lektier Online, som meget snart udvider staben til 100. Hovedparten af

lektiehjælperne er unge studerende, der sidder sammen i et call-center i Aarhus. Målsætningen er, at der ved udgangen af 2011 er 360 ugentlige lektiehjælpssessioner, samt at over halvdelen af brugerne til Lektier Online er drenge. Drengene er i fokus, fordi erfaringerne fra de fysiske lektiecaféer viser, at især drenge fra de største klasser i grundskolen ikke benytter sig af den traditionelle lektiehjælp i lige så høj grad som piger og yngre elever. Og det er netop drengene, der står med de største udfordringer i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Kun 69,0 % af de etniske minoritetsdrenge, som i 2009 forlod 9. klasse, forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse. Selv om Lektier Online er målrettet etniske minoritetsunge, er tilbuddet åbent for alle. Stikprøvemålinger viser, at seks ud af 10 brugere p.t. kommer fra målgruppen, og at seks ud af 10 er piger. Samtidigt viser stikprøvemålingerne, at tre ud af fire elever har en positiv oplevelse af online lektiehjælp.

Samarbejde

Lektier Online har fra pilotfasen i 2008 været et tværministerielt projekt og har siden 2009 været baseret på et samarbejde mellem Styrelsen for Bibliotek og Medier, Integrationsministeriet (*Brug for alle unge*), Undervisningsministeriet og Statsbiblioteket.

Kulturministeriet har gennem Styrelsen for Bibliotek og Medier støttet udviklingen af projektet med i alt 7,5 mio. kr., som blev bevilget fra satspuljen i 2008. Statsbiblioteket er ansvarlig for projektets gennemførelse.

Stine Engel

Spot på ungekulturen

Børnekulturens Netværk sætter spot på kunst og kultur for, med og af unge. Netværket vil skabe nye ungeprojekter, der tænder de unges kreative ild og giver dem lysten til at tage (med)ejer-skab til de kulturaktiviteter, som deres lokalområder tilbyder.

Alle unge skal møde kunst og kultur gennem oplevelser med forskellige kunstarter og kulturinstitutioner. Sådan lyder Børnekulturens Netværks vision for ungdomsområdet. I de kommende år samarbejder Netværket med udvalgte kommuner og kulturregioner i et såkaldt modelforsøg, der handler om at skabe projekter, som kan tiltrække og fastholde unges interesse for kunst og kultur.

Nye veje

Modelforsøget skal styrke det lokale udviklingsarbejde i kultur- og ungdomsinstitutioner, uddannelsesinstitutioner, kommuner og kulturregioner. Netværket vil med forsøget skabe en målrettet og kvalificeret indsats, der skal udvikle eksperimenterende kunst- og kulturaktiviteter i hele landet. Forsøget skal skabe modeller og metoder, der kan deles og udvides på nationalt plan.

Hvordan fanger vi unges interesse? Kan vi tænke kunst og kulturtilbud på nye måder? Hvordan kan vi blive bedre til at formidle kunst og kultur til unge? Hvordan kan vi få unge til at tage ejerskab på projekter? Disse spørgsmål bliver med forsøget sat på dagsordenen.

Ingrediens i det gode liv

Gennem kunst- og kulturprojekter kan unge udfolde og udfordre sig selv og søge

mening med hverdagen. Kreative kompetencer og kulturel dannelse kan således øge unges identitetsfølelser, udtryksformer og tilhørsforhold til positive fællesskaber. Kunst og kultur er samtidig med til at ruste unge til fremtidens krav om at tænke innovativt og udviklingsorienteret og derved styrke deres adgang til uddannelsesinstitutioner og arbejdsmarkedet.

Kunst og kulturtilbud af høj kvalitet er med andre ord en vigtig ingrediens i det gode ungdomsliv. Modelforsøget skal derfor være med til at formidle kunst og kultur til alle unge, også dem der ikke har et forudgående tilhørsforhold til kunstneriske aktiviteter f.eks. på grund af sociale, kulturelle eller geografiske forhold.

Mere end et lokalt projekt

Som et led i modelforsøget arrangerer Børnekulturens Netværk løbende seminarer og konferencer, der skal sprede erfaringer fra forsøget ud til hele landet. Kommunerne og kulturregionerne skal inspirere hinanden til at sætte fokus på ungekultur, og deres øjne og ører skal åbnes over for den berigelse, projekter med og af unge tilfører lokalområderne.

“Unge er en målgruppe, som mange kommuner og kulturregioner ser et stort potentiale i at nå med deres kunst- og kulturtilbud. Modelforsøget giver institutioner, kommuner og kulturregioner mulighed for at få konsulentbistand til at kvalificere deres arbejde med unge, for at få økonomisk støtte til nytænkende projekter og for at deltage i en videndelings-

proces, der rækker ud over de lokale miljøer. Gevinsten ved modelforsøget er således på én og samme tid lokal og national”, siger Benedicte Helvad, sekretariatschef i Børnekulturens Netværk.

Kort om modelforsøget

Netværket lægger i forsøget vægt på nytænkning, på unges ejerskab og indflydelse på modelprojekterne, på kommuner og kulturregioners medejerskab og på, at projekterne tager afsæt i en eller flere af 10 teser i rapporten *Ungekultur i nye rammer*, som Børnekulturens Netværk udgav i 2010. Rapporten peger på, at unge har behov for nye rammer, der supplerer de traditionelle og oftest meget voksenstyrede rammer. Vi skal tilpasse kunst og kultur til unges kreative behov og idéer og inddrage unge både i projektudviklingen og -afviklingen.

Forsøget er udviklet dels på baggrund af netværkerfaringer med modelforsøget *Børnekultur i kommunen*, som blev gennemført fra 2007 til 2009, dels som en konsekvens af den efterspørgsel, netværket har haft på inspiration og videndeling i forhold til kulturarbejdet med unge.

Det nye modelforsøg skydes i gang i sommeren 2011 og afsluttes 2014. Deadline for ansøgning er den 18. april 2011. Forinden er alle interesserede velkomne til at søge sparring hos Børnekulturens Netværk om udvikling af modelprojekter.

Læs mere på www.boernogkultur.dk under Inspiration – temaer – Unge- og kultur

BILLEDTEMA

Michael Anker

Integreret søgning og databrønne - også for folkebibliotekerne

Forskningsbibliotekerne har med succes arbejdet med integreret søgning og databrønne siden 2005. I den periode er der udover en række egenudviklede open source-løsninger til integreret søgning også udviklet flere kommercielle løsninger, og der er derfor allerede mange hyldevarer at tage af. For folkebibliotekerne er der derimod stadig mange udfordringer, og selvom de kan lære af forskningsbibliotekernes arbejde på området, er det ikke givet, at kommercielle løsninger til integreret søgning er svaret på folkebibliotekernes udfordringer.

Integreret søgning er et dansk udtryk for et søgesystem, der kan søge på tværs af kilder og præsentere dem i samlet relevant rangorden. De første succesfulde integrerede søgesystemer så dagens lys allerede i 2005-2006 (Endeca), hvor de gav en hurtig fælles adgang til alskens information på bibliotekerne.

Hyldevarerne

Når et nyskabende produkt mister sit forspring efterhånden som konkurrenter introducerer tilsvarende produkter taler man om, at produktkategorien er blevet en hyldevarer. I dag er der adskillige integrerede systemer på markedet: Summa (Statsbiblioteket), Summon (Serial Solutions), Ding.TING (TING), Worldcat local

(OCLC), EBSCO discovery systems (EBSCO) og Primo (Ex Libris) og kendetegnende for disse er, at de efterhånden er blevet hyldevarer.

Fra et brugerperspektiv indeholder systemerne de grundkomponenter, som løser mange af de problemer, man havde med de gamle OPAC (Online Public Access Catalogue). Der er en samlet præsentation af resultaterne, en god webgrænseflade, søgeresultatet præsenteres med beriget indhold, der er mulighed for at filtrere søgeresultatet, relevanssortering, relateret indhold, mulighed for brugerbidrag med mere.

Primært forskningsbibliotekerne

Integreret søgning er oprindeligt udviklet for at tilgodese forskningsbibliotekernes behov for at kunne søge i de massive mængder af information, de stiller til rådighed for studerende og forskere. Den løsning, som folkebibliotekerne har udviklet i samarbejde med DBC – ding.TING – er dog udviklet specifikt til folkebiblioteker i Danmark.

Integreret søgning bygger på en databrønd, hvor de underliggende infrastrukturer ligner hinanden. Både folkebibliotekerne og forskningsbibliotekerne har i de seneste år konsolideret samarbejdet om udvikling og drift af systemer til in-

tegreret søgning og af de underliggende databrønne.

Folkebibliotekernes udfordring

Selvom de kommercielle systemløsninger til integreret søgning og delvist også de underliggende databrønne har fået karakter af hyldevarer, er det ikke givet, at de kan løse folkebibliotekernes udfordringer. Folkebibliotekerne fokuserer mere på formidling end på søgning. Folkebibliotekernes datamængde er meget mindre end forskningsbibliotekernes, men data er til gengæld mere varierede og målgruppen er bredere.

Folkebibliotekerne kan få større behov for at præsentere metadata i andre sammenhænge end via bibliotekets søgemaskine. Det kan f.eks. være i tematiske samarbejder med museer og arkiver eller i de sociale fora, som brugerne benytter. Der vil formentlig være et større fokus på dansk materiale bl.a. digitaliseret kulturarv og digitaliserede danske bøger, og folkebibliotekerne vil have et større behov for at koble metadata om digitale materialer til den eksisterende præsentation af de fysiske materialer. Desuden arbejder folkebibliotekerne med databrønne og integreret søgning som en sammenhængende infrastruktur for mange biblioteker frem for som en institutionel løsning for det enkelte bibliotek.

Derfor indebærer arbejdet med integreret søgning og databrønne i folkebiblioteksregi yderligere videreudvikling inden for indsatsområder som formidling, relationer, personalisering og semantisk databehandling i en fælles sammenhængende infrastruktur.

» Selvom de kommercielle systemløsninger til integreret søgning og delvist også de underliggende databrønne har fået karakter af hyldevarer, er det ikke givet, at de kan løse folkebibliotekernes udfordringer «

Jens Thorhauge

Debat om medie- og biblioteksudvikling

Der er flere udviklingstendenser på det danske mediemarked i øjeblikket, der kan vække bekymring, hvis man fremskriver dem på en lidt håndfast måde. Et par eksempler: Hvad sker der, hvis digitale medier overtager printmedierne? Forsvinder samfundets sammenhængskraft, hvis det kendte mediebilde opløses i nichemedier – og hvad nu, hvis den tendens, at en femtedel af befolkningen aldrig lærer at læse fortsætter?

En ny debatbog, *Tilbageblik fra 2020. Hvad skete der med medierne?*, giver mulige svar på disse og flere andre spørgsmål så som: Hvis dagbladenes faldende abonnentstal og annoncesalg fortsætter, kan det så ikke føre til, at den kilde vi har til 71 % af vores nyheder forsvinder – og at den kritiske journalistik svækkes afgørende? Hvis tendensen er, at de danske annoncekroner ikke går til danske kilder som reklamefinansierede lokale nyhedsaviser og tv-kanaler, men til Google og andre internationale søgemaskiner, som reelt ikke understøtter indholdsproduktionen, vil det så ikke indebære en enorm forringelse af vores medieudbud?

Øget polarisering

En mulig konsekvens af sådanne udviklingstendenser er en øget polarisering i befolkningen. Eliten vil fortsat være velinformeret og aktiv, mens en stigende del af befolkningen forbliver uoplyst og ikke deltager i valg, og der opstår et usynligt Danmark, hvor store dele af befolkningen havner under mediernes radarskærm. Dette statement fremsætter forfatteren Lars Olsen i debatbogen, som er redigeret af CBS-professor Anker Brink Lund og Gyldendals direktør Stig Ander-

sen. Bogen indeholder 12 debatindlæg, der blandt andet behandler de ovenfor nævnte udfordringer – og den gør det med det redaktionelle greb, at indlægge- ne – som titlen siger – er skrevet fra en tænkt position i 2020.

Selvom bogen er kalejdoskopisk, kan der uddrages nogle hovedtendenser: Public service vokser – også i form af øget dagbladsstøtte. Medierne indoptager naturligvis de muligheder, som de sociale teknologier giver – og tendensen til segmentering af medierne fortsætter.

Bibliotekernes rolle

Jeg har fornøjelsen af at have bidraget til bogen med et kapitel om folkebibliotekernes udvikling. Når man skal fremskrive en udvikling ti år, må man vælge hvilke tendenser, man tror vil blive afgørende. I dette tilfælde er det et grundvalg mellem utopi og dystopi: Sejrer de tendenser, der i øjeblikket er til at omstille bibliotekernes rolle mod en mere borgerinddragende og lærende virksomhed, eller bliver bibliotekerne udsultet og marginaliseret og en (betalt?) service for de i forvejen velbjergede – eller måske tværtimod en (gratis?) sekundavare for de fattige?

» Den digitale platform giver nye muligheder for lokale, borgerinddragende medier og et samspil mellem professionelle mediefolk og borgere i biblioteket, der fungerer som byens mediehus «

Jeg har valgt en blanding, nemlig at lade den økonomiske recession fortsætte med bortfald af velfærdsydelser som konsekvens, lade ny teknologi marginalisere papirmedier, men til gengæld lade kulturpolitikken satse stærkt på borgerinddragelse og et nyt dannelsesbegreb.

Byens mediehus

Mit kapitel beskriver blandt andet en dag på biblioteket i 2020, hvor et af de – forhåbentlig – pirrende elementer er, at nyhedsmedierne har forandret sig radikalt. Den digitale platform giver nye muligheder for lokale, borgerinddragende medier og et samspil mellem professionelle mediefolk og borgere i biblioteket, der fungerer som byens mediehus. Min tænkning er, at en af de nicheudviklinger, vi måske kan opleve, er øget lokalt fokus og flere debatfora, flere aktive borgere og et meget levende biblioteksrum, der understøtter fællesskabet i et samfund, jeg kalder ansvarlighedssamfundet.

Mit indlæg er dermed en fremskrivning af den tendens, vi allerede nu ser til at fremvæksten af digitale medier ændrer bibliotekets rolle og profil. Lidt hurtigere end det nok vil ske i virkeligheden, lader jeg de digitale medier marginalisere printmedierne og lader fire-rums modellen – opdage, opleve, deltage, skabe – slå succesrigt igennem. Det sker ikke af sig selv. Og det gør de trods alt relativt optimistiske udviklinger, de øvrige bidragsydere beskriver, heller ikke, men de er værd at arbejde for.

Hele kapitlet "Biblioteket. Ansvarssamfundets motor" kan læses på bibliotekogmedier.dk under Om Os – Direktøren – Præsentationer og artikler

Jakob Heide Petersen

Fragmentering og globalisering af medieforbruget

En ny rapport om danskernes medieforbrug tegner et billede af danskerne som storbrugere af tv og radio og af en stigende interesse for internettet og nye medier. Rapporten peger på fragmentering og globalisering som væsentlige tendenser i forbruget af medier. Det er især den teknologiske udvikling og udenlandske firmaer, som former danskernes medieforbrug.

Danmarks Radios afdeling for Medieforskning har analyseret danskernes medieforbrug og samlet resultaterne i rapporten *Medieudviklingen 2010*. Der fokuseres i rapporten naturligt nok på forbruget af tv og radio, men også danskernes benyttelse af internettet er et væsentligt tema i rapporten.

Rapporten er inspirerende læsning, også for biblioteker. Den understreger den hårde konkurrence om brugerens opmærksomhed og behovet for, at bibliotekerne samarbejder, hvis danskerne skal nås via internettet.

Forbruget af tv og radio

Med et gennemsnitligt dagligt forbrug af tv på tre timer og 21 minutter er tv-mediet det mest benyttede medie. Det daglige tv-forbrug er tilmed steget med en time siden 2006. Den stigende brug afspejler en kraftig forøgelse i antallet af kanaler og introduktionen af digitalt tv. Selv om DR og TV2 stadig står for næsten halvdelen af det samlede tv-forbrug, er der en tendens til, at danskernes brug af tv spredes på stadig flere kanaler. Hvor tv-forbruget er stigende, er benyttelsen af radio svagt faldende. Radio høres gennemsnitligt to timer og tre minutter om dagen.

Medieforskere har påpeget, at medievaner ændres forholdsvis langsomt, og at benyttelsen af nye medier ofte kommer oveni benyttelsen af eksisterende medier. F.eks. bruges tv simultant med især internettet eller som baggrundstapet i forbindelse med andre aktiviteter.

Internettet

Danskerne bruger i gennemsnit internettet 57 minutter om dagen. Ifølge undersøgelsen er der fortsat en gruppe danskere på ca. 10 % uden adgang til internettet. Blandt de, der anvender internettet, er anvendelsen endnu mere fragmenteret og globaliseret end tv-brugen. Alligevel står Facebook, Google og YouTube for en tredjedel af den tid, som danskerne bruger på internettet. Nettet bruges i stigende omfang som platform for musik og tv. Således er web-tv i fremgang, og hele 88 % af de 15 til 25-årige benytter musik fra YouTube ligesom online musiktjenester som TDC Play og Grooveshark er i vækst.

Stadig flere benytter internettet på mobilen, og mange har prøvet at downloade en app. App er en forkortelse for en applikation, der giver adgang til indhold eller udvidet funktionalitet. Apple har med iPhone været frontløber i brugen af internettet på mobiltelefonen. Firmaet anvender en meget tæt kobling mellem indhold og en bestemt platform, hvor Apple styrer distribution og brug af indholdet i alle led. Det har vakt modstand, men på den anden side har konceptet med apps introduceret en forretningsmodel, hvor forbrugerne er villige til at betale for indhold og funktionalitet på internettet.

» Rapporten er inspirerende læsning, også for biblioteker. Den understreger den hårde konkurrence om brugerens opmærksomhed og behovet for, at bibliotekerne samarbejder «

Udfordringer

Netop forretningsmodellerne er en væsentlig udfordring i medieudviklingen. Globalisering og fragmentering af medieforbruget indebærer, at det er vanskeligt for danske indholdsproducenter at få annonceindtægter ved at tilbyde indhold på internettet. De annoncekroner, som tidligere har finansieret en del af den danske indholdsproduktion, går nu til udenlandske internetsider eller tv-kanaler. Rapporten peger på den tendens, at indholdet skal ud på mange platforme, og at internettet får stigende betydning. Et eksempel er introduktionen af Apples iPad, der flytter internettet ind på sofaen og via iTunes giver mulighed for at se film og tv fra mange udbydere på et selvvalgt tidspunkt. Dermed fremmes et endnu mere individualiseret medieforbrug.

Rapporten kan downloades på DRs hjemmeside under Om DR – Fakta om DR – Publikationer

Kaspar D. Lindhardt

FM 4 – den fjerde landsdækkende FM-radiokanal

Som led i medieaftalen for 2011-2014, der blev indgået i maj 2010 mellem regeringen, Dansk Folkeparti og Liberal Alliance, skal den fjerde landsdækkende FM-radiokanal udbydes som en public service-kanal for otte år med op til 100 mio. kr. årligt i licensfinansiering. Opgaven med radioudbuddet er forankret i Styrelsen for Bibliotek og Medier.

Danmark har fem landsdækkende FM-radiokanaler, hvoraf DR har de tre. Den femte, NOVA FM, er reklamefinansieret. Den fjerde, som nu udbydes, har DR haft i otte år under navnet P2, og den rummer især musik- og kultur-programmer. Kanalen skal sende nyheder, aktualitet, kultur- og debatprogrammer og desuden have en bred musikprofil.

Formålet med den nye FM 4 er at skabe konkurrence på kvalitetsradio med public service-forpligtelser, som ikke må have reklameindtægter og ikke skal måles på at få høje lyttertal. DR kan ifølge aftalen ikke byde.

Forankret i styrelsen

Styrelsen har en række opgaver i forhold til radio og tv, og opgaven med FM 4 har været forankret i styrelsen siden juni 2010. Mediaaftaleparterne besluttede at nedsætte et hurtigtarbejdende udvalg af eksperter i radio, som i starten af september 2010 kunne præsentere tre scenarier for en sammenhængende kanalprofil

»» Formålet med den nye FM 4 er at skabe konkurrence på kvalitetsradio med public service-forpligtelser ««

for FM 4, bl.a. en News/Talk-kanalprofil, dvs. en kanal med overvejende taleprogrammer, som ifølge udvalgets anbefalinger skal være nyskabende og udfordre lytterne, bl.a. med daglige satireprogrammer. Styrelsen var sekretariat for udvalget.

Mediaaftalekredsen besluttede i september, at FM 4 skulle have News/Talk-profilen. Derefter gik styrelsen i gang med at lave udkast til bekendtgørelse, og Kulturministeriets departement gik i gang med de ændringer i radio- og fjernsynsloven, som medieaftalen skulle udmøntes i på lovniveau, bl.a. om FM 4. Sammen med departementet gik styrelsen også i gang med at søge EU-kommissionens godkendelse for at sikre, at licensfinansieringen af kanalen ikke bliver ulovlig statsstøtte efter EU-reglerne.

Bekendtgørelse og udbud

Udkastet til bekendtgørelse kom i offentlig høring i november 2010 og blev kritiseret for både at være for detaljeret i sine krav og for ikke at være detaljeret nok. Den 21. december 2010 var Kulturministeren i åbent samråd i Kulturudvalget om bekendtgørelsen, som i øvrigt var blevet ændret på flere punkter i lyset af høringssvarene.

Bekendtgørelsen blev udstedt i starten af januar, og Radio- og tv-nævnet, som styrelsen er fast sekretariat for, offentliggjorde udbudsmaterialet den 17. januar med ansøgningsfrist den 28. februar 2011.

Udbudsmaterialet er blevet kritiseret af bl.a. JP/Politikens hus for at være et indgreb i den redaktionelle frihed, bl.a. fordi Radio- og tv-nævnet skal godkende udskiftninger af personer i ledelsen eller nøglemedarbejdere, hvis disse har været nævnt i ansøgningen. På den baggrund holdt Radio- og tv-nævnet den 10. februar et dialogmøde om udbudsmaterialet og om, hvordan nævnet vil fortolke udbudsgrundlaget i sit tilsyn med kanalen igennem de kommende otte år. Nævnets formand forsikrede på mødet, at nævnet kun ville kunne nægte at godkende eventuelle indskiftede personer, hvis der var klare grunde til at tro, at stationen ikke længere kunne råde over kompetencer på samme niveau som dem, der havde været medvirkende til, at tilladelsen var givet til netop denne ansøger.

Da ansøgningsfristen udløb, var der kommet én og kun én ansøgning. Ansøgningen er fra et selskab oprettet af Berlingske Media og PeopleGroup, som i øvrigt bl.a. laver reklamer og er plade- og bookingselskab for musikere og komikere. Radio- og tv-nævnet skulle derfor kun tage stilling til, om ansøgningen lever op til udbudskravene. Nævnets afgørelse kendes ikke ved redaktionens slutning.

Fra klassisk til digitalt folkebibliotek

Den indiske forskningsorganisation TERI og det indiske kulturministerium var arrangører af *International Conference on Management of Digital Libraries* i Science City i Calcutta i januar 2011. Erik Thorlund Jepsen deltog i konferencen og præsenterede et oplæg af Jens Thorhauge: *From classical to digital public libraries*. Oplægget kan ses www.bibliotekogmedier.dk/om-os/direktoeren/presentationer-og-artikler.

Erik Thorlund Jepsen

Dansk input til græsk regeringskonference

Den 27. til den 29. januar deltog Jens Thorhauge som inviteret taler i en konference i Athen initieret af den græske regering med henblik på at skabe en reform af og en strategi for udvikling af de græske biblioteker, blandt andet inspireret af et tilbud fra en fond om at bygge et nyt nationalbibliotek.

Der var stor interesse for bibliotek.dk og de services, der kan udvikles med basis i bibliotek.dk, for en model for håndtering af digitale medier i folkebibliotekerne og for den danske model for samarbejde og arbejdsdeling mellem stat og kommuner.

Jens Thorhauge

Online Information i London Olympia

Konferencen og udstillingen blev afholdt den 29. november til den 2. december 2010, og trods finanskrisen var de kendte leverandører og repræsentanter fra de europæiske indkøbsorganisationer mødt

op. Der er ingen tvivl om, at Google-lignende søgninger er vejen frem, og at Proquest, ExLibris og Ebsco pt. står for produkterne. E-bogen er ligeledes ikke til at komme uden om, men der diskuteres stadig forretningsmodeller. Der var gode muligheder for at komme ajour med indsatsen i de DEFF-lignende licensorganisationer i de nordiske lande samt at dyrke andre netværk.

Bo Öhrström

Mötesplats Open Access 2010

Over 100 personer deltog i den årlige svenske Open Access konference den 24. til den 25. november 2010, der blev afholdt i Lunds Universitets Aula. Hovedtaler var Alma Swan, der gav et glimrende overblik over den positive udvikling inden for Open Access, og Bo Öhrström, Styrelsen for Bibliotek og Medier, bidrog med et oplæg om det danske Open Access Udvalgs arbejde. De mange inspirerende oplæg findes på www.kb.se/aktuel/utbildningar/2010/Motesplats-Open-Access-2010/

Bo Öhrström

Knowledge Exchange styregruppe og gruppemøde

Det fælles møde blev afholdt den 8. til den 9. december 2010 i Styrelsen for Bibliotek og Medier. Hovedemnerne var forhandling af den nye samarbejdsaftale for 2011-2014 samt gennemgang og vedtagelse af planerne for indsatsen i Knowledge Exchanges arbejdsgrupper i 2011.

Bo Öhrström

BILLEDDIENNA

Danmarks Indsamling 2011

150 af landets biblioteker mobiliserede i januar 2011 sammen med Dansk Skole Idræt, lokale skoler og børnehaver Danmarks børn, som 'gik langt for Afrika'. Aalborg Bibliotekerne koordinerede den landsdækkende indsats med LEGO som sponsor. Områdeleder Maria Sjøblom kunne under det store indsamlingsshow lørdag den 29. januar afsløre, at børnene i Danmark havde gået 16 gange rundt om jorden for at hjælpe Afrikas børn og unge. 133.042 børn havde tilbagelagt 646.880 kilometer. LEGO Fonden donerede 1 kr. pr. kilometer, fordoblede beløbet og lagde hertil 500.000 kr. Danmarks børn blev således en af de allerstørste bidragsydere med 1.793.760 kroner.

Lisbet Vestergaard

Ramasjang fra biblioteker i hele landet

Landets børnebiblioteker har siden 2009 arbejdet tæt sammen med DR Ramasjang i et kreativt og udfordrende partnerskab. Visionen har været at skabe mere sammenhæng i kulturtilbuddet til børn på tværs af tv, web og de fysiske børnebiblioteker. Partnerskabet fortsætter i 2011 og 2012 i en ny form, hvor børnebiblioteker rundt omkring i Danmark får besøg af den rullende Ramasjang-redaktion. Redaktionen vil sende live fra de seks centralbiblioteker. Omdrejningspunktet for Ramasjang-bussens besøg bliver seks temaer, der er udvalgt sammen med palle-gavebod.dk. Ramasjang belyser temaerne på tv og dækker de lokale aktiviteter på centralbibliotekerne. Derudover vil Ramasjang sende programmer fra en række andre børnebiblioteker, som selv bidrager med idéer til besøg. Ramasjang send-

te i forbindelse med MGP 2011 i Ballerup Super Arena fra Ballerup Bibliotek.

Lisbet Vestergaard

Mediestøtten under lup

En mediestøtte, der understøtter mangfoldig og alsidig samfundsinformation af høj kvalitet, samtidig med at den bidrager til nødvendig udvikling og fornyelse i branchen. Det er intentionen bag arbejdet i Udvalget om den fremtidige offentlige mediestøtte.

Udvalget er nedsat af kulturministeren for perioden 1. januar til 1. oktober 2011 og består foruden formand Henning Dymose af to forskere og otte repræsentanter for de trykte og elektroniske medier. Udvalget sekretariatsbetjenes af Styrelsen for Bibliotek og Medier.

Opgaven for udvalget er at afdække hvilke centrale parametre, der bør indgå i overvejelserne om en eventuel justering af mediestøtten og på baggrund heraf udvikle mulige modeller for den fremtidige mediestøtte. Udvalget skal afgive sin rapport til kulturministeren senest den 1. oktober 2011.

Udvalget lægger i sit arbejde op til en åben dialog med offentligheden, som kan følge udvalgets arbejde via styrelsens hjemmeside. Her kan man aktivt deltage i diskussionen om den fremtidige mediestøtte. Desuden vil der både være en skriftlig og mundtlig høring. Den mundtlige høring vil blive afholdt den 16. maj.

Gitte Østergaard

Nye opgaver til Bibliotek og Medier

Pr. 1. marts 2011 får styrelsen en række nye opgaver, som medfører en mindre ændring i styrelsens opgaveprofil.

Kulturministeriets Koncerncenter lukker, og Bibliotek og Medier overtager følgende koncernopgaver rettet mod Kulturministeriets institutioner:

- projektstyring i forbindelse med systemimplementeringer
- udarbejdelse af og opfølgning på Kulturministeriets it-strategi og it-arkitektur
- tilsyn med it-anvendelsen
- applikationsstyring og -support for koncern it-systemer.

Med de nye opgaver indtræder styrelsen som repræsentant i en række nye fora, bl.a. i Statens It-råd, Statens It-forum samt i bestyrelsen for Statens It. Ansvar for driften af Kulturstyrelsernes hus på H.C. Andersens Boulevard 2 overdrages ligeledes til Bibliotek og Medier i forbindelse med lukningen af Koncerncentret.

Styrelsen har foretaget en mindre omorganisering som følge af den nye opgaveprofil. En ny afdeling – Organisation og koncern – er blevet oprettet med områderne: Ressourcer, Koncern It samt Servicecentret. Styrelsen består nu af tre afdelinger: Biblioteker, Medier samt Organisation og Koncern. Se mere på www.bibliotekogmedier.dk.

25 medarbejdere flytter med de nye opgaver til Bibliotek og Medier, deriblandt Koncerncentrets vicedirektør Thomas Sjøstrøm Bang, som pr. 1. marts indtræder som vicedirektør i Bibliotek og Mediers direktion. En samlet liste over de nye medarbejdere kan ses under Personale-nyt på sidste side i bladet.

Ulla Dresler

Hasse Andersen er ansat som fuldmægtig i Radio og tv fra 1. november 2010.

Søren F. Jensen er ansat som juridisk konsulent i Radio og tv og Aviser og Blade fra 1. januar 2011.

Tomas Kærup Horneman er ansat som fuldmægtig i Radio og tv fra 1. januar 2011.

Rasmus Kern-Jespersen er ansat som student i Radio og tv fra 1. januar 2011.

Mette Holm er ansat som konsulent i WAYF-sekretariatet i perioden fra 1. februar til 31. juli 2011.

Lone Sewerin er fratruddet sin stilling som pressekonsulent i Kommunikation og Aviser og Blade med udgangen af december 2010.

Inge Lundgrén er fratruddet sin stilling som økonomimedarbejder i Ressourcer med udgangen af december 2010.

Casper Hansen er fratruddet sin stilling som konsulent i Biblioteksudvikling med udgangen af december 2010.

Julie Kihl er fratruddet sin stilling som økonomikonsulent og controller i Ressourcer med udgangen af januar 2011.

1. marts overgik følgende medarbejdere fra Kulturministeriets Koncerncenter til Styrelsen for Bibliotek og Medier:

Vicedirektør *Thomas Sjøstrøm Bang*.

Servicecentret:

Bjarne Bikov; Faycal Boukraa; Jette Jensen; Lis Dahl; Lone Nielsen; Marianne Thornberg; Michael Larsen; Peder Leo-Hansen; Per Ovesen; Peter Voss Hansen; Pi Kralund-Ryhave; Torben Dyhr Jensen; Villy Jensen.

Koncern It:

Marianne Juul-Nyholm; Karsten Munk; John Fick; Anne Eskildsen; Kasper Schnell; Camilla Balling; Karen Ranløv; Pernille Sünkens; Thea Millers.

Afsender: Styrelsen for Bibliotek og Medier, H. C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V

UDGIVERADRESSERET
MASKINEL MAGASINPOST
ID: 42658